

Lukács Péter*:

Digitális adatözből szűri ki az MNB a pénztári, biztosítási befektetések hibáit

Az MNB az elmúlt három-négy évben – szinte valós idejű adatok digitális feldolgozásával - megújította a hazai biztosítói és pénztári szektor ügyfélvagyonának alakulását figyelő befektetési monitoring rendszerét. A jegybank immár a piaci szereplők napi állományi és tranzakciós adatainak kifinomult elemzésével tudja kiszűrni az esetleges kockázatokat. A tét óriási: az ügyfélvagyon védelme e szektorokban is elsődleges, miközben a biztosítók, pénztárak az államadósság finanszírozásának, s így a gazdaság növekedésének kulcsfontosságú szereplői.

A hazai biztosítók és a nyugdíjpénztárak által kezelt ügyfélvagyon 2021 végén 4 396 milliárd forint volt, ami a háztartások - lakásállomány nélküli - bruttó vagyonának kb. 6,4 százalékát jelentette. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) Új közgazdaságtan a fenntarthatóságért című szakkönyvében is kiemeli ezen hosszú távú lakossági megtakarítások jelentőségét. Eszerint az ebben a formában a gazdaságba beáramló tőke folyamatos keresletet biztosít a hazai részvények és állampapírok iránt, így a háztartások aktivitásától függően közvetlenül tudják finanszírozni az államadósságot és a gazdaság növekedését. Az ügyfélvagyon védelme kiemelten fontos a megtakarítók és a gazdaság számára egyaránt, emellett az MNB egyik alapvető feladata.

Ahhoz, hogy ezek a megtakarítások biztonságban legyenek, elengedhetetlen, hogy az általában előforduló kockázatok feltárása és kezelése mellett a jegybank időben és hatékonyan avatkozzon be az olyan rendkívülinek tekinthető piaci vagy intézményi folyamatokba, amelyek válsághelyzet kialakulásához vezethetnek. Ennek érdekében az MNB 2018-2019 fordulóján létrehozta a Befektetés monitoring területét, mely dedikáltan a biztosítói és pénztári megtakarítások napi gyakoriságú monitorozásával foglalkozik. Ahhoz, hogy megértsük az ebben az intézkedésben rejlő innovációt, érdemes röviden áttekinteni az ezt megelőzően alkalmazott módszereket.

2019-ig az MNB-nél a folyamatos felügyelést és a rendszeres kockázatértékelést elsősorban a mutatószámokra épített monitoring rendszer támogatta. Ez a módszer a felügyelt intézmények által rendszeresen - jellemzően negyedévente, évente - küldött adatszolgáltatásokból matematikai alpműveletekkel olyan mutatószámokat képez, amelyek segítségével egyszerűbben és kockázati alapon hasonlíthatók össze az intézmények egymással és önmaguk múltbeli teljesítményével. A mutatókat kétféleképpen használták és használják fel. Egyrészt ezek értékeit idősorosan vizsgálva trendek azonosíthatók, másrészt egy jelzőrendszer részét képezik, mely segítségével a felügyelők azonnal értesítést kapnak többek között jogszabályba ütköző esemény, működési és likviditási kockázat megjelenése, korábban azonosított kockázat szintjének változása, vagy prudenciálisan elvárt szintek átlépése esetén.

Ahogy ezek a szektorok – kiemelten az ügyfélvagyon növekedési üteme miatt – fejlődtek, egyre hangsúlyosabbá vált a felügyelés folyamatossága és teljeskörűsége iránti igény, illetve, hogy a jól kézzelfogható előírásokon túl (kötelező letétkezelő alkalmazása, a diverzifikációs szabályok, vagy a befektetési politikák kötelező tartalmi elemei) az elvi jellegű szabályok betartásának ellenőrzése és - megszegésük esetén - szankcionálása is megvalósuljon.

Ilyen szabály például a legjobb végrehajtás elve (ügyfél megbízását a végrehajtási politika szerint az ügyfél számára a legkedvezőbb módon kell megvalósítani), az ügyfélérdek elsődlegessége (a befektetések szempontjából a befektetési politikának való megfelelés), az elnevezés valódisága (a költségek, díjak, jutalékok és azok megnevezése közötti összhang), a prudens személy elve (csak olyan eszközökbe

fektethetnek, amelyek kockázatát megfelelően tudják azonosítani és ellenőrizni), valamint a közvetett-közvetlen költségek összhangja (indokolatlan kettős díjazás elkerülése).

Ide sorolhatjuk továbbá a célszerűség (tranzakciók eredményességének és limitsértéseinek vizsgálata), a piacszerűség (piaci ártól vagy a portfóliókezelő más szektorokat érintő más ügyleteinek ártól való szokatlan eltérések vizsgálata) és a költséghatékonyság (egyes ügyletkötésekhez kapcsolódó szokatlanul és indokolatlanul magas tranzakciós költségek) hármását is.

Az elvi szintű szabályok ellenőrzésére a folyamatos felügyelés során - a napi szintű rendszeres adatok hiánya miatt - nem állt rendelkezésre hatékony felügyeleti eszköz. Így a gyanús esetek azonosítása napi szinten nem valósulhatott meg. A helyszíni vizsgálatok során ugyan rendelkezésre álltak a szükséges terjedelmű és mélységű adatok, azonban az alkalmazott szűrőpróbaszerű és manuális szűrési technikák miatt a teljeskörű ellenőrzésre nem volt lehetőség. Ennek ellenére így is több anomáliát sikerült azonosítani. Tehát teljeskörű, napi gyakoriságú adatbázissal és statisztikai módszereken alapuló szűrési technikával, azaz napi szintű folyamatos befektetés monitoringgal gyorsabban és hatékonyabban kiszűrhetők, azonosíthatók a rendellenességek.

Ezen felismerés, illetve a szektor dinamikus fejlődése és a rendelkezésre álló innovatív informatikai, statisztikai felügyeleti eszközök eredményeként a korábbi befektetés felügyelési módszertan megújult és korszerűsödött. Emellett egy dedikált kompetenciaközpont is létrejött az MNB-n belül. Ennek az egységnek elsődleges feladata a napon belüli tranzakciók napi szintű elemzése, a korábbi ad-hoc befektetési elemzések rendszeresítése, publikációk készítése, valamint szakmai támogatás nyújtása a folyamatos felügyelés és a helyszíni vizsgálatok során.

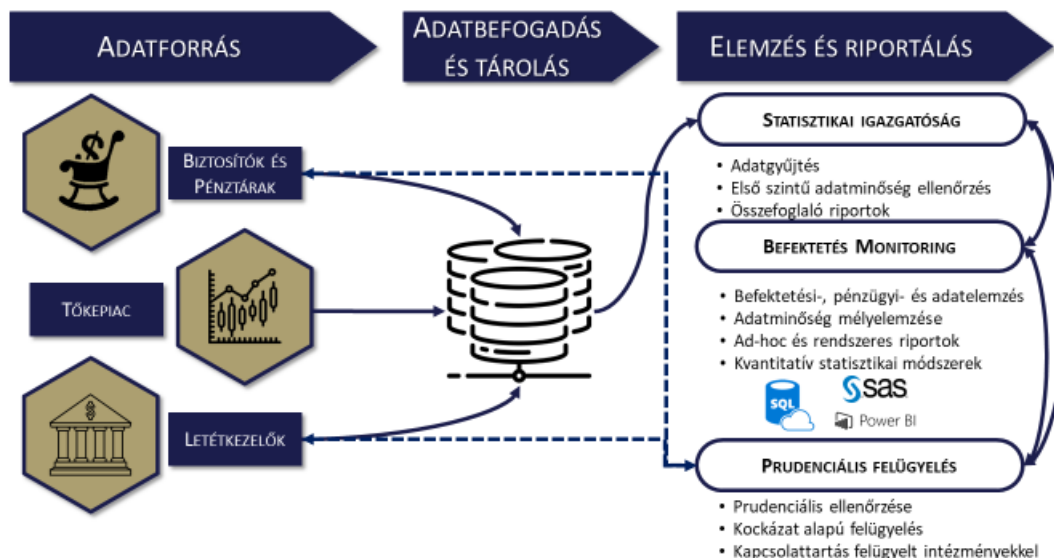
BEFECTETÉSEK FELÜGYELETÉNEK EVOLÚCIÓJA

Forrás: MNB

Az új módszertanhoz és eszközökhöz új adatforrásokra volt szükség, ezért megtörtént az adatszolgáltatási rendeletek felülvizsgálata, illetve a kormányrendeletek módosítása is. Ezek eredményeként 2019-től már rendelkezésre álltak azok a napi gyakoriságú állományi és tranzakciós adatok, melyek segítségével a Befektetés monitoring terület folyamatosan nyomon követi a biztosítói és pénztári szektor vagyonának alakulását.

BEFEKTETÉS MONITORING FOLYAMATÁBRA

Forrás: MNB

A pénztári befektetések ellenőrzése minden évben kiemelt célterületként jelenik meg. Míg 2017-2018-ban a befektetési döntések folyamataira, a közvetett befektetési költségek indokoltságára helyeztük a hangsúlyt, addig 2019-ben már a befektetési tranzakciók célszerűségi, piacszerűségi, költséghatékony szempontú napi monitorozását tartottuk szem előtt. A befektetéseket érintő fókuszváltást a pénztárfelügyelés fejlődése, a mélyebb és összetettebb elemzéseket elősegítő módszerek és eszközök bevezetése, továbbá a befektetési monitoring terület elindulása tette lehetővé.

Ennek köszönhetően 2019-től már az adatszolgáltatások adatminőségét (zéró tolerancia az adathibával szemben) is kiemelten vizsgálhatta az MNB. 2020-2021 folyamán a befektetési témakör tovább bővült, és a befektetési politika megfelelőségének és a tényleges eszközösszetétellel való összhangjának vizsgálata is megjelent kiemelt ellenőrzési célterületként.

2021-ben jelent meg az MNB új ajánlása a befektetési egységekhez kötött (unit-linked) életbiztosításoknál alkalmazható automatikus portfóliókezelési szolgáltatások prudenciális és fogyasztóvédelmi szempontú elvárásairól. Ennek előkészítése során a Befektetés monitoring terület megvizsgálta a hazai biztosítási piacon elérhető automatikus portfóliókezelési szolgáltatásokra vonatkozó szabályzatokat, működésüket és az eddig kialakult piaci gyakorlatokat. Az így szerzett tapasztalatokon alapuló szakmai véleményeket és prudenciális elvárásokat fogalmazta meg az MNB ajánlásában. Ezek betartása minden piaci szereplő hosszú távú érdekeit szolgálja, növeli a jogalkalmazás kiszámíthatóságát, és elősegíti a vonatkozó jogszabályok egységes alkalmazását. Az ajánlás fő célja olyan elvárások és javaslatok összefoglalása volt, amelyek segítik az automatikus portfóliókezelési szolgáltatások ügyfelek érdekeinek megfelelő kialakítását és működtetését.

* A szerző a Magyar Nemzeti Bank Digitális felügyelésért felelős főosztályának vezető elemzője
 „Szerkesztett formában megjelent 2023. január 2-án a Napi.hu oldalon.”